

Het geleidelijke verlies van sociaal-esthetische kwalificatie in de Antroposofische Vereniging

Reto Andrea Savoldelli

“Het geheel dat heden met antroposofie eenmaal verbonden is, kan niet bestaan zonder de Antroposofische Vereniging, behoeft de Antroposofische Vereniging als haar schaal.”

Rudolf Steiner, 1923

"Alle processen van waarachtige sociale vernieuwing (zonder welke wij in de toekomst niet zullen overleven) moeten zich oriënteren op de archetypische sociale structuur die Rudolf Steiner aan de Antroposofische Vereniging heeft gegeven door haar heroprichting op de Kerstconferentie".

Herbert Witzenmann, 1986

Voorwoord van de vertaler - Over de voortdurende pogingen dit verlies te herstellen

Dit essay is het derde deel van Excursie Nr. 10 uit Deel II van de trilogie "Over de activiteit van Herbert Witzenmann in het bestuur aan het Goetheanum (1963-1988)" ("[Zur Tätigkeit von Herbert Witzenmann im Vorstand am Goetheanum](#)") van Reto Andrea Savoldelli en is bedoeld als werkvertaling voor de deelnemers van en belangstellenden voor de internationale Pinksterconferentie "Het nieuwe kennischristendom – De Kerstconferentie als opmaat naar de 6de cultuurperiode en wat daaruit geworden is" die op 27, 28 en 29 mei a.s. zal plaatsvinden in het Elisabeth Vreedehuis te Den Haag en waar Savoldelli, zoals te ontnemen is aan [het programma](#), twee voordrachten zal houden. De conferentie is een voorbereiding van het eeuwfeest van de Kerstconferentie 1923 ter heroprichting door Rudolf Steiner en de zijnen van de Antroposofische Vereniging en is in die zin een voortzetting van de reeks van 7 lezingen in het Vreedehuis verleden november en december aan de hand van de 13-delige inleiding van Herbert Witzenmann op het boek [Het christendom als mystiek feit en de mysteriën der Oudheid](#) van Rudolf Steiner, waarin aangetoond wordt dat de Kerstconferentie een eigentijdse metamorfose is van de gebeurtenissen tijdens het mysterie van Golgotha, d.w.z. een metamorfose van de geloofsgemeente naar een kennissamenleving. Daarin werd tevens inzichtelijk, mede op basis van de eerste Sociaal-esthetische studie van Herbert Witzenmann "[Handvest der menselijkheid – De Principes van de Algemene Antroposofische Vereniging als levensgrondslag en scholingsweg](#)" dat met de 15 statuten van de Kerstconferentie de organisatievorm voor het ware christendom van de komende 6. cultuurperiode werd geïnaugureerd die volgens Rudolf Steiner al nu in de 5de cultuurperiode moet worden voorbereid.

Het essay van Savoldelli, die het door Herbert Witzenmann in 1973 opgerichte "[Seminar voor Kenniswetenschap, Sociale Esthetiek en Ethisch Individualisme](#)" in Bazel vertegenwoordigt, is een grondig commentaar op Witzenmanns Studie en geeft in bijna ondraaglijk detail weer hoe 9 van de 15 door Rudolf Steiner opgestelde en op de

Kerstconferentie van 1923 bekrachtigde oprichtingsstatuten gaandeweg werden veronachtzaamd, miskend en buiten werking werden gesteld.

Zijn bevindingen komen overeen met mijn eigen observaties en ervaringen en zijn o.a. een belangrijke drijfveer geweest voor mijn sinds 2018 voortdurende pogingen om een procedure te formuleren en te presenteren hoe Rudolf Steiners alomvattende vrijheidsstatuten op eigentijdse wijze hersteld en gerealiseerd kunnen worden als de organisatievorm voor het cultiveren van de hemels voorbereide antroposofische beweging op aarde. Deze herstpogingen hebben naast allerlei artikels, zoals "[Het kruis van de Kerstconferentie](#)" in Motief van november 2021 en spreekbeurten de vorm gekregen van uitvoerig gemotiveerde moties aan de Algemene Vergadering van de Algemene Antroposofische Vereniging, gehouden in het Goetheanum te Dornach in 2018 onder de titel 'Vertrouwen over ruïnes - Over het herstel van de grond waarop gebouwd kan worden' (Alleen in het [Duits](#) en [Engels](#) te lezen), in 2019 onder de titel "[Ter bevrijding van de Gemengde Koning aan het Goetheanum en de heropricting van de Antroposofische Vereniging](#)", in 2020 onder de titel "[In liefde het Nieuwe Christendom met de wereld verenigen voor de genezing van mens en aarde](#)", in 2021 een in het Duits per video voorgelegd verzoek aan de Algemene Vergadering in Dornach: "[Ter herstel en verwezenlijking van de statuten van de Antroposofische Vereniging](#)" en als laatste dit voorjaar [de motie c.q. het verzoek voorgedragen aan de Ledenvergadering in Dornach om het bestuur geen decharge te verlenen](#).

Voor mijn vergeefse pogingen de Antroposofische Vereniging in Nederland te vernieuwen, door o.m. twee keer mij kandidaat te stellen voor het voorzitterschap, zie [hier](#).

Als er slechts nog één observatie uit mijn tot nu toe vergeefse pogingen ter herstel en verwezenlijking van de statuten kan worden gegeven dan is het die dat eer de verticale lijn van het Kruis van de Kerstbijeenkomst als de verbinding tussen hemel en aarde kan worden geschapen, de horizontale lijn moet worden vastgelegd door eindelijk de gemengde koning van zijn troon te stoten, d.w.z. de juiste relatie tussen creatie en administratie te scheppen, want zolang deze weefselfout niet wordt gecorrigeerd is er geen bestaansgrond waarop de bewustzijnsark voor de veilige vaart over de apocalyptische golven van het tijdsgebeuren naar 6de cultuurperiode gebouwd kan worden.

Robert Kelder,
Willehalm Instituut, Amsterdam 1 mei 2022

Het geleidelijke verlies van sociaal-esthetische kwalificatie in de Antroposofische Vereniging

Wat sociale esthetiek is en wat de sociaal-esthetische basisprocessen zijn, zijn vragen waarvan de antwoorden moeten komen van verworven bekwaamheden over de wijze waarop idealen kunnen worden verwezenlijkt. Wij moeten allen leren kijken naar het sociale organisme als geheel met zijn drie sterk gedifferentieerde organen van het bij de geïndividualiseerde geestelijke ontwikkeling van de mens passend onderwijsstelsel en geestesleven, het economisch leven en het rechtsleven, en leren in overeenstemming daarmee te handelen. Want de vertegenwoordigers van de historisch gegroeide nationale of supernationale eenheidsstaat, waaraan velen zo gewend zijn geraakt dat zij zich geen andere maatschappelijke orde kunnen voorstellen, zullen de geestelijke individuele impulsen, die de ontwikkeling naar ware vrijheid met innerlijke noodzaak begeleiden en versterken, slechts kunnen onderdrukken en uiteindelijk bestrijden. Anderzijds zullen zij slechts de karikatuur van een door de staat verleende of zelfs gegarandeerde “vrijheid” proberen naar de voorgrond te schuiven. Sinds Wilhelm von Humboldt's *Ideen zu einem Versuch, die Grenzen der Wirksamkeit des Staates zu bestimmen*¹ (Ideeën over een poging om de grenzen van de werkzaamheid van de staat te bepalen) is er ondanks de verregaande voortzetting en ontwikkeling van zijn poging in Rudolf Steiners staatkundig- en maatschappijleer tot op de dag van vandaag niets wezenlijks veranderd. En zo zal de ontwikkeling van het menselijk ras, die zich uitsluitend voltrekt door de geestelijke ontwikkeling van individuen, nog lange tijd worden belemmerd door het stugge verzet van het *ergste en meest onderdrukkende despotisme*.²

De eenheidsstaat onder kapitalistisch-economische heerschappij heeft door zijn allesoverheersende bestuursorganen in de westerse wereld een verlamme werking op het ontwaken tot de enige zin die in zichzelf besloten ligt, en leidt zo in de hele wereld tot blinde opstand en gewelddadige revoluties, die de slavernij vaak verergeren. Omdat de allesbeslissende vraag naar de zin van een in gemeenschap geleid menselijk leven niet wordt gesteld en ook niet kan worden beantwoord door de erkende vormen van de sociale en politieke wetenschappen, kan de in haar kaderprogramma toegepaste intellectualiteit slechts selectief documenteren en interpreteren volgens inwisselbare willekeur. Er ontstaan daarbij geen organische verbindingen met de politiek-sociale actie van het individu. Door hun langdurige, wereldwijd uitgespeelde mindgame zal er geen gehoor komen voor de in de onderstroom van de geschiedenis rommelende noodzaak om de maatschappelijke orde in de richting van de driegeleding van het sociale organisme te bevrijden. Maar wanneer het individu en zijn ziele-geestelijk leven wordt begrepen in relatie tot de lichamelijke behoeften, wordt hun drievoudige onderlinge verbondenheid binnen het sociale organisme onmiddellijk duidelijk.³

Het vereist de bewuste vorming van broederschap om zich bewust te worden van de lichamelijke behoeften van medemensen als gelijkwaardig aan de eigen behoeften, los van leeftijd, geslacht, volk of ras. Zonder deze

¹ Humboldts boek verscheen in het voorjaar van 1792 en viel ten prooi aan de Berlijnse censuur.

² "Het beginsel dat de regering moet zorgen voor het geluk en het welzijn, fysiek en moreel, van de natie is het ergste en meest onderdrukkende despotisme". – Aldus Wilhelm von Humboldt in zijn voornoemde geschrift.

³ Zie R. Steiner: *De kernpunten van het sociale vraagstuk*, 1919

bekwaamheid, die geheel bewust nieuw moet worden verworven, zullen de economische ondernemingen blijven ontstaan en vergaan door het van staatswege gelegitimeerde leidende instinct van de verplichte band tussen de gewenste superioriteit ten opzichte van de concurrenten en de afhankelijkheid van de consumenten die tot stand moet worden gebracht. Daarbij zullen zij onvermijdelijk de werkelijke consumptiebehoeften, die geestelijk bepaald moeten worden, omzetten in de steeds welig tierende vormen van verslaving, die de ziele-geestelijke ervaring van het individu tot stilstand brengen ten koste van pathologische lichamelijke afhankelijkheden.

Bovendien is er behoefte aan het leidende beginsel van rechtvaardigheid, waarbij persoonlijke belangen onafhankelijk van sympathie en invloed worden afgewogen. En het vereist inzicht in het wezen van de vrijheid om te leren de wegen van onderwijs en opvoeding te zoeken en te volgen die bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling ervan. Zo worden de universeel geldende idealen van broederschap, rechtvaardigheid en vrijheid, ondersteund door een levenslange studie van de menswetenschappen, omgevormd tot portalen naar de kennis van de zijnsgrondslagen van de wereld en de mens.

Dit zal bevorderlijk zijn voor de ontwikkeling van de centrale sociale waarde van het kunnen koesteren van *liefde voor de menselijke sociale orde, die in de toekomst steeds bewuster zal moeten worden voortgebracht*. Waar dit ontbreekt, verliest de sociale esthetiek haar imaginatief object van onderzoek en verdampt zij zelf als sociaal-evolutionaire kracht. Het feit dat de sociale esthetiek, als het onderzoek en de representatie van sociaal-wetenschappelijke evenwichtsformaties, alleen verlevendigd kan worden door steeds terugkerende pogingen om haar proces te beschrijven, is niet in tegenspraak met het feit dat zij zich aan een definitie onttrekt, maar bevat veeleer een bevestiging daarvan. Een entiteit die pas aan het ontstaan is, die nooit kan worden voorgesteld in denkbare termen van uitvoering zonder te verdampen, vraagt om een steeds hernieuwde karakterisering van haar ontstaansvoorwaarden en kennisfundamenten.

In *Brieven over de esthetische opvoeding van de mens* van Friedrich Schiller uit 1794 zien we, naast de poging van Humboldt, de tweede aanzet tot de sociale esthetiek, die we in Witzgenmanns werk in een meer ontwikkelde vorm overal terugvinden.⁴ - In de nabije toekomst zal veel afhangen van de vraag hoeveel mensen in hun ziel de neigingen tot onderwerping of overheersing leren waarnemen, die Friedrich Schiller in zijn sociaalpedagogische geschriften beschreef als het dubbel geketend-zijn aan het geweld van aan vooroordelen gebonden ideologieën en lichaamsafhankelijke egoïsmen als de gepolariseerde hinderpaal voor het vrije spel van de middenvorming van de individuele uitdrukkingkracht. Dat Rudolf Steiner, naast vele andere dingen, ook een sociaal-estheet was, blijkt alleen al uit zijn uitspraak:

"Alleen in een vrij geestesleven kan een dergelijke liefde voor de menselijke maatschappelijke orde ontstaan als bijvoorbeeld de kunstenaar heeft voor de schepping van zijn werken."⁵

⁴ Zie bijvoorbeeld zijn sociaalwetenschappelijke studies over de sociaalorganische tegenstroom van de economische en intellectuele waardenvorming in o.m. [De rechtvaardige prijs – Wereldeconomie als sociaalorganica](#), alsmede zijn daarmee verband houdend taalkundig onderzoek en presentatie van *Die Egomorphose der Sprache (De egomorphose van de taal, niet vertaald)* onder bewuste aanknopng bij Humboldt.

⁵ Uit R. Steiner "Arbeitsfähigkeit, Arbeitswille und dreigliedriger sozialer Organismus",

Witzenmanns werk bevat talrijke getuigenissen van sociaal-esthetische processen. Het door hem opgerichte seminar droeg de naam sociaalorganica, en enkele belangrijke verhandelingen over de grondslagen van de Antroposofische Vereniging werden door hem omschreven als onderzoeken naar de sociaalorganica van Rudolf Steiner. Op 5 mei 1988 schreef hij mij het volgende over zijn laatste boek dat verscheen in de reeks Sociaal-esthetische Studies van de uitgeverij Gideon Spicker, waarvan ik de uitgever was:

"Het feit dat u zo'n levendige belangstelling toont voor mijn geschrift over De oergedachte verheugt mij zeer en stelt mij tevreden. Ik heb het immers geschreven onder sterke innerlijke indrukken en niet zonder remmingen, en ik geloof dat het, ondanks alle onvolkomenheden de hedendaagse situatie enigszins recht doet en, zonder te moraliseren, de neiging weerlegt, die tot mijn ontsteltenis niet al te zeldzaam is, om de problemen te beschouwen als onschadelijk gemaakt door het verstrijken van de tijd. - Terzijde van de twee uitdrukkingen die u noemde, "sociaal-organisch" en "sociaal-esthetisch", merk ik op dat ik de eerste doorgaans gebruik in een beschrijvende nuance, deze duidt het gebied aan zoals het is, de tweede in een postulatieve nuance, deze duidt het gebied aan zoals het zou moeten zijn en zoals het is voorbestemd zich te ontwikkelen vanuit zijn aard."

De felheid waarmee Witzenmann af en toe opriep tot postulatorische nuancerings en de lezer aanspoorde om met behulp van zijn esthetisch evenwichtsgevoel het beeld van het maatschappelijk totaalorganisme in zichzelf op te roepen, wekt geen verbazing, bijvoorbeeld uitgedrukt in zijn [Voorwoord bij het eerste nummer van de Sociaalesthetische Studies](#). Het eindigt met de verklaring:

"Als onze wereld het nuttigheidsbijgeloof niet inruilt voor het enthousiasme van de schoonheid, zal zij boven zichzelf uittorenen met een steeds hoger en dus steeds bedreigender robotgigantisme en tegelijkertijd zichzelf ondermijnen met de verschrikking van de moderne woestenij. De esthetiek is het enige praktische."

Laten we ons nu bewust worden van het *sociaalesthetische basisproces* zoals dat af te lezen is aan de voorheen principes genoemde statuten die Rudolf Steiner voor de Antroposofische Vereniging heeft opgesteld en die na drie lezingen unaniem werden aangenomen. Het is belangrijk te beseffen dat Rudolf Steiner met deze statuten wilde breken met alles wat voor verenigingen reglementair van aard is. Tijdens de oprichting van de Vereniging heeft hij herhaaldelijk te kennen gegeven dat de statuten geen voorschriften waren, maar een beschrijving van wat men zich had voorgenomen te doen. Dit betekent dat zij geen doelstellingen bevatten waarvan zij de verwezenlijking eisen, maar alleen de aandacht vestigen op de mijlpalen waarmee de totaalmaatschappelijk onderneming rekening zal moeten houden bij haar gezonde ontwikkeling. Natuurlijk kunnen statuten niet vereisen dat de centrale schepping, de zelfkennis en wereldkennis van de leden wordt ontwikkeld. Overigens dacht Rudolf Steiner niet aan hun eeuwigdurende geldigheid, maar hoopte hij dat zij de Antroposofische Vereniging minstens een decennium van dienst zouden kunnen zijn.⁶

("Werkvaardigheid, werkwillegheid en het driegelede sociale organisme"), een redactioneel artikel in het tijdschrift "Dreigliederung des sozialen Organismus", Stuttgart 1919

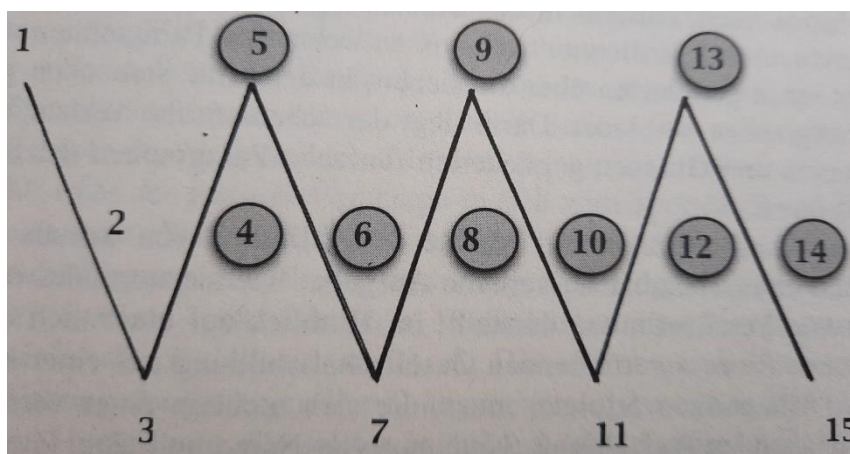
⁶ De euritmiste Ina Schuurmann getuigt als volgt: "Het was bij een euritmie generale repetitie tijdens de Kerstconferentie. Ik stond op mijn optreden te wachten toen Rudolf Steiner uit de zaal kwam, voor me stopte en zei: "Laten we nu maar hopen dat het tien jaar zo door kan gaan." Deze uitspraak is vaak gebruikt om lopende pogingen tot restauratie en realisatie van de statuten in diskrediet te brengen, het moge echter duidelijk zijn dat het er niet om gaat het archetypische principe waarvan de statuten een manifestatie zijn, overboord te zetten, maar waar nodig aan te passen. (Laatste zin is van de vert.)

Aangezien het gehele leven van de mens verbonden is met de taak een harmonisch evenwicht tot stand te brengen tussen het aardse en het hemelse deel van zijn wezen, zullen wij deze taak ook aantreffen in een Vereniging die zich wijdt aan *de zorg voor het zielenleven in het individu en in de menselijke samenleving op basis van een ware kennis van de geestelijke wereld* (§1). De ziel heeft zorg nodig omdat het lijden dat zij ontwikkelt in haar geestelijk blinde contact met de zinnelijke wereld, de individuele ontwikkeling van haar vrije uitdrukkingswereld en daarmee van haar cognitieve vereniging met haar hemelse oorsprong in de weg staat. De ziel is de arena waar haar behoefte aan zorg de ware realisatie van de geestelijke wereld ontmoet. En pas na de ontwikkeling van geestelijke wereldkennis zal het zijn eigen ware wezen kunnen ervaren.

In de eerste paragraaf van de statuten van Rudolf Steiner wordt ingegaan op het sociaal-esthetische proces van *polariteit en stijging* tussen de basishandelingen van *initiatief en coöperatie*, tussen persoonlijk gedragen onderbouwing (van *de ziele-geestelijke verticale relatie*) en gemeenschapsvormende integratie (van *de geestelijk-zielsmatige horizontale relatie*). Het vermeldt het verzorgen van het zielenleven in het individu naast het zielenleven in de menselijke samenleving op basis van een ware kennis van de geestelijke wereld.

Ideële ritmiek in Rudolf Steiners oprichtingsstatuten van de Antroposofische Vereniging 1923 (volgens H. Witzemann)

Uiterlijke beschrijving van de spirituele motieven
(algemene doelstellingen van de Vereniging)

Tegenstromende midden-
vorming tussen centrale
initiatieven en perifere
coöperatie

Interne motivatie door individuele drijfveren
(Spirituele Randvoorwaarden)

De grijsgekleurd cirkels duiden op de paragrafen van de oprichtingsstatuten die in de loop van de geschiedenis van de Vereniging buiten werking gesteld of niet gerealiseerd zijn.

Herbert Witzemann was de eerste die het weergaveprincipe van de statuten van Rudolf Steiner onderkende en dit in het geestelijk zo belangrijke jaar 1979 te hebben gepubliceerd in een essay [Handvest der menselijkheid - De principes van de Algemene Antroposofische Vereniging als levensbasis en scholingsweg](#) voor de leden van de "Arbeitskreis zur geistgemässen Durchdringung der Weltlage" ("Werkgroep voor de spirituele doordringing van de wereldsituatie") - Vijf jaar later verscheen het bij Gideon Spicker Publishing als eerste in de reeks Sociaalesthetische Studies,

uitgebreid met de essays “[Een weg naar het spirituele Goetheanum](#)” en “[Over het wezen van de Vrije Hogeschool](#)”.

Witzenmann beschrijft de ordening van de vijftien paragrafen van de statuten in een schommelbeweging tussen de in de geestelijke wereld gewortelde geesteswetenschap, die wordt ontwikkeld door hen die gekwalificeerd en geroepen zijn haar te beoefenen, en de daarmee samenhangende taak van haar receptie en verwerkelijking. De ritmische voortgang in de opeenvolging van de paragrafen vindt hier plaats tussen de polen van een vergelijkende wending naarbinnen en een wending naarbuiten. Omdat de polen steeds bereikt worden via de paragrafen van de bemiddelende processen, ontstaat in Witzenmanns voorstelling het beeld van een zigzaglijn, die de vier naarbuiten gerichte paragrafen via de zeven even genummerde paragrafen in het midden verbindt met de vier naarbinnen gerichte paragrafen. Daarin ligt het schematische verloop van de vijftien paragrafen van de statuten van Rudolf Steiner, door Witzenmann in drie groepen verdeeld.

De uiteenzetting van Witzenmann maakte het toenmalige lid ervan bewust dat ook een schijnbaar uiterlijke taak, zoals normaliter het opstellen van de statuten van een vereniging, van groot belang kan zijn met het oog op het sociaalesthetische proces en dat dit moet geschieden op basis van een concreet geestelijk overzicht, dat zich niet laat uitdrukken in een rationeel af te vinken lijstje (aanduiding van naam en zetel, doel, organen van de vereniging, algemene vergadering en bestuurssamenstelling, verkiezingsprocedure, financiering en ontbinding). Laten we tegen deze achtergrond de afzonderlijke statuten van Rudolf Steiner eens nader bekijken.

De statuten van de even nummers: het taakveld voor de sociaal-esthetische verwezenlijking van de doelstellingen van de Vereniging⁷

Het door Witzenmann - zelf een meester in tegenstroomvoorstellingen op de meest uiteenlopende gebieden van de wetenschap - ontdekte publieke geheim van het principe achter de ordening van de statuten maakt duidelijk waarom voor alle even genummerde centrale paragrafen een dubbelheid kenmerkend is.

§2: Kern en geestelijk substantie van de Vereniging. De paragraaf noemt de *stichters* en de erkenning door *de kern* van de Vereniging van de reeds door de leiding van het Goetheanum ontwikkelde geesteswetenschap.

§4 noemt de openbaarheid en het voorbehoud van het oordeelsvermogen. Het plaatst de Antroposofische Vereniging als volstrekt openbaar in schril contrast met de historische esoterische geheime genootschappen. In de *vrijste van alle verenigingen* moeten nationale, religieuze, sociale, wetenschappelijke of artistieke verschillen onbelangrijk worden. Als enige voorwaarde om tot de Vereniging toe te treden wordt de erkenning van het Goetheanum genoemd. Maar dit is natuurlijk geen verbintenis tot een instelling. De erkenning geldt niet voor een abstracte Goetheanum-onderneming, maar, zo staat er, voor het Goetheanum als Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschappen. Degene die wil toetreden kan dus alleen erkenning aanvragen met het oog op het werkelijk bestaan van een Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschappen, anders zou de erkenning gelden voor een abstract ideaal dat geen inherente kracht heeft om een gemeenschap op te bouwen.

§6 vermeldt de *gelijkheid van de leden* en de voorwaarden voor toegang tot de evenementen van de Vereniging. Het spreekt over het recht van ieder lid om aan alle

⁷ De volgende karakterisering van de statuten van Rudolf Steiner zullen op hun bewoordingen worden onderzocht en in overweging genomen.

manifestaties deel te nemen en vermeldt aan de andere kant het recht van het bestuur om daarvoor voorwaarden te stellen. Rudolf Steiner heeft natuurlijk alleen dergelijke voorwaarden op het oog gehad, waaraan in principe elk lid moet voldoen. Zo niet, dan zou de hele paragraaf tegenstrijdig en zinloos zijn. Steiner noemde bij de bespreking van de statuten desgevraagd als enig voorbeeld voor een voorwaarde de toegangsprijzen die voor evenementen mogen worden gevraagd.

§8: *De vrije beschikbaarheid van de literatuur en een restrictieve publicatienota.* Deze paragraaf beschrijft de publicatie van de resultaten van geesteswetenschappelijk onderzoek, d.w.z. de publicaties van de Vrije School. Deze zouden in de toekomst worden uitgegeven (dit was in verband met de heroprichting van de Vereniging een novum), d.w.z. dat zij voor iedereen beschikbaar zouden zijn. Aan de lezers die geen lid waren van de Hogeschool moest echter in een speciale noot aan het begin worden meegedeeld dat de publicaties niet voor hen bestemd waren, maar voor de leden van de Hogeschool als studiemateriaal voor de geleidelijke verwerving van geesteswetenschappelijke bekwaamheid. In de door Rudolf Steiner opgestelde publicatienota worden discussies tussen de auteurs van de betreffende geschriften en leken uitdrukkelijk van de hand gewezen, zoals dat ook in het academische leven algemeen gebruikelijk is.

§10: *Het rekenschap- en verantwoordingsverslag van het bestuur en de moties van de leden* aan de jaarvergadering. Het gaat over de jaarlijkse Algemene Vergadering van de Vereniging met het volledig afleggen van rekenschap en verantwoording door het bestuur, alsmede de bespreking en beraadslaging van de bedenkingen en moties van de leden, die zij ten minste een week voor de vergadering aan de leiding moeten zenden.

§12: *Interne en externe financiering.* In deze paragraaf wordt een onderscheid gemaakt tussen de financiering van de groepen en die van het Goetheanum als hun centrum. In dit verband behoort de vaststelling van de hoogte van de lidmaatschapsgelden tot de taken van de groepen. §12 noemt alleen het bedrag van Fr. 15 als bijdrage die voor ieder lid aan het Goetheanum ter beschikking moet worden gesteld.

§14: *Extern en intern publicatieorgaan:* hier wordt verwezen naar het bestaan van het weekblad *Het Goetheanum* als openbaar orgaan van de Vereniging en van de interne Nieuwsbrief die, gezien de over de hele wereld verspreide leden, een constitutieve functie heeft voor de Vereniging. Deze laatste is bestemd voor de leden van de Vereniging, terwijl het Weekblad onbeperkt verkrijgbaar is.

De vier naarbuiten gerichte ideële verklaringen (Mission Statement)

De paragrafen §1, §5, §9 en §13 geven een beschrijving van de werking en de doelstellingen van de Vereniging, die gericht zijn tot de persoon die de Vereniging van buitenaf benadert. Zij bevatten ook voor alle leden de mission statement van de Vereniging, de motieven van haar antroposofisch verenigingsleven.

De vier paragrafen die de geestelijke grondslag aangeven (de basis van de Vereniging ligt in de vrije daadimpulsen van concrete individuen)

De paragrafen §3, §7, §11 en §15 vertegenwoordigen de wortels van verenigingsvorming die in de impulsen van de geestelijke wereld liggen. Zij worden beschouwd als de persoonlijkheden die verbonden zijn met de ontwikkeling van de geesteswetenschap (als de *vertegenwoordigers van de leiding van het Goetheanum*).

Zo vermeldt §7 iets over de functies van Rudolf Steiner en §15 de persoonlijkheden van het oprichtingsbestuur.

Welke van de centrale middenparagrafen waren aan het einde van het millennium nog van kracht?

De bemiddelende functie van de in de even paragrafen beschreven processen zijn voor de sociaal-esthetische kwalificatie van een antroposofische vereniging van bijzondere betekenis. Toen in de loop van de 20e eeuw veel van deze processen werden opgeheven, gebeurde dit niet zonder voorafgaande diepgaande verstoringen van de bewustzijnsontwikkeling binnen de Vereniging. De tendensen naar een politieke vereniging, d.w.z. een vereniging die gericht is op macht en meerderheidsheerschappij of op het ontstaan van sekten, versterkt door een dogmatische heilsleer, werden in plaats van overwonnen, steeds duidelijker. Daarbij kwamen, zoals in elke samenleving die onder het niveau van vrije kennis gevormd is, vormen van wanpraktijken, het scheppen van illusionaire zelfbeelden, van wezenlijk ongefundeerde verwantschap en samenwerking met vooraanstaande wetenschappelijke, politieke of geheimzinnige organisaties naar voren. Dit gaat gepaard, met innerlijke noodzaak, met het verregaande verlies van het adviserend vermogen van de leiding van de Vrije Hogeschool, voor wat betreft het voeden van het geestesleven in het individu en in de menselijke samenleving (§1).

Hoe heeft het kunnen gebeuren dat de sociaal-esthetische productiviteit beschreven in de oprichtingsstatuten, de bemiddeling tussen de productieve voortzetting van de stichtingsimpuls en de adviserende zorg voor de Vereniging, tussen het esoterische en het exoterische, is opgedroogd? - Deze vraag moet worden beantwoord met betrekking tot de veelzeggende middenreeks van paragrafen. Alleen inzicht kan ons daardoor helpen ons vermogen te versterken om bij te dragen aan toekomstige vormen van sociaal-esthetische productiviteit.⁸

In § 2 worden de stichters van het bestuur genoemd, die tijdens Kerstmis 1923 in het Goetheanum bijeenkwamen. Onder hen zijn ook afwezige leden of hele afwezige groepen, namelijk zij die zich door de aanwezigen lieten vertegenwoordigen. Samen vormden zij de kern van de Vereniging, van wier verdere leven en bloei het lot van de Vereniging afhangt. Dat dit woord ongebruikelijk is in termen van verenigingsrecht, maar dat de verwijzing suggereert naar een organisch levend wezen zoals een rozenstruik, is natuurlijk bedoeld.⁹ Het verband blijkt uit de taak die moet worden opgelost door de geestelijke identiteit van de leden van de kern na hun lichamelijk heengaan te versterken door de verbindende verenigingsimpulsen die door het lot worden geboden, in stand te houden en door gelegenheden te bieden voor hun bezielende bijstand. Deze taak blijft onoplosbaar, indien de richtlijnen van de Vereniging, voor zover die in de statuten te lezen zijn, door niet-naleving verloren gaan voor het gemeenschappelijk bewustzijn van de leden.

Over § 2, die in wezen een historisch onveranderlijk uitgangspunt vaststelt, valt niet veel meer te zeggen. Iedereen die vandaag tot de Antroposofische Vereniging behoort, kan zich echter de vraag stellen, in hoeverre hij of zij in overeenstemming is met de leden van de kern van 1924 door het onderzoek en onderwijs van de geesteswetenschap en *de resultaten daarvan voor de broederschap in het menselijk samenleven, zoals geformuleerd in §2, tot het middelpunt van zijn streven te maken.*

⁸ Het zou uit de totale ductus van deze presentatie duidelijk moeten worden, waarom de volbewust gemaakte sociaal-esthetische taak alle toekomstige vormen van spirituele verenigingen van mensen voor ogen zullen hebben.

⁹ Deze vergelijking gaat alleen op voor het Duitse woord *Grundstock* (noot van de vert.).

Met de eigenlijke betekenis van §4 is lange tijd geen rekening gehouden. Want een sociaal-esthetisch geldig proces van toelating kan niet plaats hebben zonder een ontmoeting tussen de nieuwkomer en een vertegenwoordiger van de Vrije Hogeschool. De toelating zoekende zal zijn bereidheid om *in het bestaan van het Goetheanum als Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap iets gerechtvaardigd te zien*, zoals in §4 staat, aan een vertegenwoordiger van de Vrije Hogeschool willen voorleggen, waarbij ook voor de toelatingsambtenaar alleen al een gesprek de mogelijkheid biedt om de ideeën van de nieuwkomer over zijn erkenning van de antroposofische geesteswetenschap en de daarmee verbonden geestelijke stroming te begrijpen. - Natuurlijk zal het er in de eerste plaats om gaan, het nieuwe lid in de Vereniging waar te nemen en het in de beginperiode op bijzondere wijze te ondersteunen. Maar de persoonlijke ontmoeting biedt ook de mogelijkheid om eventuele misvattingen of onopgeloste of mogelijk zelfs illusionaire motieven te onderkennen en op te helderen. Dit is geenszins een onderzoek naar de mate waarin het nieuwe lid al een verlichte of verhelderde kijk heeft op het *spirituele Goetheanum*, maar veeleer om te zorgen voor een voldoende mate van homogeniteit tussen de impulsen van het nieuwe lid en degene die de verantwoordelijkheid voor hem of haar op zich heeft genomen.

Toen ik in 1973 lid werd van de Antroposofische Vereniging, was er voor dit doel een bij het bestuur bekende persoon die instond voor de persoon die wilde toetreden. Dat had misschien te maken met het toenmalige besef van het belang van het toelatingsproces, want de kwaliteit van dat proces is een belangrijke factor in het ontstaan van een gemeenschappelijk bewustzijn binnen de hele Vereniging. Het toelatingsproces verloopt des te verantwoordelijker naarmate er minder uiterlijke randvoorwaarden aanwezig zijn, zoals het geval is bij de statuten van Rudolf Steiner. Dat de vroegere praktijk, waarbij een borg het verzoek om toelating mede moest ondertekenen om door de leiding van het Goetheanum te worden bevestigd, toch niet heeft bereikt wat Steiner voor ogen stond, blijkt alleen al uit het feit dat §11 de toelating van nieuwe leden *als taak van de groepen* en niet van de leiding van het Goetheanum beschouwt. Pas dan staat er: "*De toelatingsbevestigingen moeten aan het bestuur in Dornach worden voorgelegd en door hem in vertrouwen van de groepsfunctionarissen worden ondertekend.*" In verschillende opzichten geven de oorspronkelijke statuten aanleiding om de activiteit en autonomie van de perifere groepen te versterken, omdat Rudolf Steiner zich ervan bewust was dat die vorm van centralisme het door hem gehoopte ontstaan van een "Verenigings-ik" zou doorkruisen.¹⁰

De persoonlijke relatie met een borg die al lang in de Vereniging actief was, had echter nog steeds een hogere graad van realiteitszin dan de huidige anonieme toelatingsprocedure. Bovendien was de kennismaking met de persoon die voor mij "garant" stond, Elena Zuccoli, die ik ook twee jaar als lerares in de Eurythmie-school heb mogen meemaken, voor mij van een veel grotere oriënterende waarde dan de handtekening van de mij destijds onbekende persoon die mijn lidmaatschap bevestigde, Rudolf Grosse [voorzitter van de Vereniging, noot van de vert.].

Tegenwoordig gebeurt de toelatingsprocedure in veel gevallen digitaal, zonder enige ontmoeting tussen het nieuwe lid en iemand die de Vereniging vertegenwoordigt. De reeds geciteerde §11 stelt ook: "*In het algemeen dient ieder lid zich bij een groep aan te sluiten; alleen zij voor wie het volstrekt onmogelijk is toelating tot een groep te vinden, dienen zich in Dornach als lid te laten opnemen.*" -

¹⁰ "Juist op dit gebied laat de Antroposofische Vereniging nog veel te wensen over, omdat zij met betrekking tot de vorming van een sociaal lichaam, van een eigen maatschappelijk ik, nog niet eens in de beginfase verkeert." (Rudolf Steiner in Stuttgart op 11 juni 1923)

De website van het Goetheanum oordeelt daar anders over. De informatie die daar wordt gegeven stelt dat het zogenaamde individuele lidmaatschap voor iemand die vaak van woonplaats verandert en, zo zal men stilzwijgend toevoegen, geen zin heeft om contact te zoeken met de plaatselijke antroposofen - heel zinvol zou kunnen zijn. Nadat men de afschrijving van het passende bedrag toestaat en het vakje voor de aanvaarding van de algemene voorwaarden, die in ons geval het lezen van de statuten betreffen, heeft aangeklikt, is men al lid geworden. De jaarlijkse directe bijdrage aan het Goetheanum die bij deze procedure ontstaat, is hoger dan die welke het Goetheanum mag verwachten, indien het nieuwe lid toetreedt via een groep, zoals in de statuten is bepaald.

§ 6 werd in 1979 door het bestuur van het Goetheanum ingetrokken, zoals - naar ik verwacht in het kort - ook het geval is voor alle andere even genummerde paragrafen.¹¹ - De schijn van een vermeende intacte band met de oprichtingsimpuls van Rudolf Steiner wordt achteloos opgeroepen wanneer de Goetheanumleiding in de online toelatingsprocedure eist dat men met een muisklik de statuten heeft gelezen, zonder het nieuwe lid te informeren over het feit dat de statuten inmiddels grotendeels ongeldig zijn geworden. Wat mij betreft zou mijn toetreding, als die al had plaatsgevonden onder deze omstandigheden, zeker zijn uitgesteld, als ik op de hoogte was gesteld van de beperkte geldigheid van de oprichtingsstatuten. Vele anderen zou hetzelfde lot zijn beschoren.

Zoals reeds vermeld, bepaalt §6 dat alle bijeenkomsten van de Vereniging vrij toegankelijk zijn voor de leden onder door het bestuur bekend te maken voorwaarden. In de zomer van 1979 verscheen Witzenmann's uiteenzetting over de compositorische context van de statuten. Zoals reeds opgemerkt, werden op initiatief van Witzenmann in Michaël 1979 voor het eerst uitnodigingen verstuurd voor een conferentie *ter herdenking van het Michaëlsfeest*. Dit was een aanvulling op de vorming van een kring van de door het meerderheidsbestuur gekozen leden, die werden uitgenodigd voor een Michaëlsconferentie 1979 in het Goetheanum. De Michaëlsconferentie was in alle voorgaande jaren, als een evenement van de Vereniging, opengesteld voor alle leden conform de statuten. - In 1979 zond het bestuur persoonlijke uitnodigingen om aan de *conferentie van actieve leden* deel te nemen. "*Om een billijke deelname van de landen en disciplines te verzekeren werd een delegatiequotum berekend: ongeveer dertig genodigden per duizend leden.*"¹²

In § 11 staat: "*Het bestuur brengt vanuit het Goetheanum aan de leden en ledengroepen over wat het als de taak van de Vereniging beschouwt.*" - Reeds in die

¹¹ Wie gedetailleerdere verslagen wil zien, waarin ook historische gebeurtenissen uit het verleden in de abstractie van de sociaal-esthetische processen binnen de antroposofische vereniging worden gekarakteriseerd, wordt verwezen naar de volgende verslagen (beide beschikbaar in het Duits via www.das-seminar.ch):

- R.A. Savoldelli, "Freie Strukturen und geistiger Schutz", ("Vrije structuren en geestelijke bescherming") (voordracht gehouden aan het Goetheanum, 18-9-1999, gepubliceerd in studieboekje 1 van het Seminar, dec. 1999)

- R.A. Savoldelli, "Von dem im Rückblick enthaltenen Ausblick. Gedanken zur ausserordentlichen Mitgliederversammlung der Anthr. Gesellschaft vom 28/29 Dez. 2002" (Van de vooruitzichten in de terugblik. Gedachten over de buitengewone ledenvergadering van de Antroposofische Vereniging, 28/29 dec. 2002, gepubliceerd in het tijdschrift 'Gegenwart' 2003/1, Bern

¹² Zie de aankondiging van de meerderheidsraad in het NB (Nieuwsblad) van 22 juli 1979. - Later hield het bestuur ook belangrijke vergaderingen met functionarissen, zoals die ter voorbereiding van de noodlottige vergaderingen van eind 2002, die alleen op uitnodiging werden gehouden. Dit leidde ertoe dat af en toe een groepsleider, een nationale vertegenwoordiger of een "Vrije School-leerkracht" zich uitgesloten achtten van deelname aan de vergaderingen met functionarissen.

tijd en na het vertrek van voorzitter Rudolf Grosse uit het bestuur gaven steeds duidelijker Manfred Schmidt-Brabant en Jörgen Smit hun tegengestelde opvattingen over de taak van het Goetheanum te kennen. Zij hadden beiden de leiding over de twee secties die in geestelijke zin ten onrechte aan Witzenmann was "ontnomen"¹³ (zonder dat hij dit ooit had opgegeven), nadat geen van de eerder overwogen "opvolgers" (zoals de Nederlander Bernard Lievegoed) hiermee belast wilde worden. Ik heb herhaaldelijk zeer esoterische uitspraken van Manfred Schmidt-Brabant gehoord over de wereldhistorische betekenis van het Goetheanum en mij afgevraagd wat de innerlijke tegenwaarde daarvan was. Zo herinner ik mij zijn uitspraak: "Het Goetheanum is de spreekbuis van de Goden", die in 1986 als slotverklaring na een confrontatie met kritische studenten aan het Goetheanum in de Grondsteenzaal weerklonk. - Jörgen Smit daarentegen liet zich even onomwonden uit over zijn opvattingen, die in wezen samenvielen met die van de Rudolf Steiner Nalatenschapsvereniging, dat "*hier aan het Goetheanum geen sprake meer is van een echte Hogeschool, er is hier vandaag de dag niets meer, alleen nog een administratie. De Hogeschool staat aan de periferie met de individuele leden van de School*".¹⁴ - Het gevoel dat het bestuur een gemeenschappelijk bewustzijn had van de taak van de Verenigingen de Vrije School, dat, onaangetast door enige eerdere mislukking, zich zou moeten verenigen, wilde het overeenkomen met een realiteit, was al grotendeels afgenomen.

Voor de conferentie van Michaëlmass 1979, voor het eerst niet open voor alle leden (en dus in strijd met de statuten), koos het bestuur voor de eerste dag het thema *De Kerstconferentie als taak, archetype en toekomst*. De laatste dag was getiteld *De volgende 21 jaar*. Daarna werden nog drie, uitsluitend op uitnodiging en dus "grote" Michaëlmassconferenties gehouden met tussenpozen van zeven jaar, telkens tot het jaar 2000. Dit soort verregaande toekomstplanning is bekend van centraal geleide verenigingen die het gebrek aan concrete samenwerking onder hun leden trachten te compenseren door uiterlijke programmatische mijlpalen.

Het programma verraadde toen al de slechte gewoonte om het antwoord op centrale vragen te delegeren aan het *Wij* en vragen te stellen als "*Wat wil de geestelijke wereld vandaag van de Algemene Antroposofische Vereniging?*", "*Hoe vindt het Ik het Gij?*", "*Hoe kan de Antroposofische Vereniging haar taak in de wereld vervullen?*", "*Waar manifesteert zich de Michaëliësche Impuls in het heden?*", "*Waar zijn de miljoenen antroposofen waarover Rudolf Steiner sprak?*" enz. enz. die in plenaire discussies moeten worden beantwoord. Maar een nevelig raadspel met behulp van algemene ideeën en een zelf-onderdrukkende naïeve drang om dingen eruit te flappen, kan uiteindelijk de slaapverwekkende toestand van de Vereniging alleen maar versterken. Anders zou het niet nodig zijn om op de begrijpelijke bezorgdheid van veel leden over de geestelijke realiteit van de Vereniging te reageren met morele oproepen. De laatste van deze nieuwe evenementformats was gewijd aan het *Mysterie van de Vrijheid*, waarbij de voorzitter, kort voor zijn dood, ernstig sprak over de mogelijkheid dat de Vereniging in *occulte gevangenschap* was geraakt,

¹³ Dit was i.v.m. de zog. boekenkwestie en het besluit van het meerderheidsbesluit in 1968 om de edities van de Rudolf Steiner Nalatenschapsvereniging zonder de in § 8 van de statuten voorhanden Aantekening van de Hogeschool in het Goetheanum ter verkoop aan te bieden. Over de esoterische betekenis hiervan zie Herbert Witzenmanns 13-delige inleiding op het boek [Het christendom als mystiek feit en de mysteriën van de Oudheid](#), een weergave van 13 voordrachten aan het Goetheanum in het begin van 1968. Zie ook de twee Aanhangsels daarin: "[Waarom ik het besluit van 14 januari 1968 niet toestem](#)" en "[Toespraak van Herbert Witzenmann over de boekenkwestie aan de Algemene Ledenvergadering 1968 in Dornach](#)". (Noot van de vert.)

¹⁴ Voordat ik in 1977 mijn medewerking aan Herbert Witzenmann aanbood, werkte ik enige tijd in de Jeugdsectie die sinds 1975 door de Noor Jörgen Smit werd geleid.

hetgeen een tijdelijke schrik veroorzaakte bij veel van de genodigden, zonder dat daardoor de kennisstand van zaken werd bevorderd. Want de vrees van Manfred Schmidt-Brabant, die zelf geen weg tot bevrijding uit de gevangenschap heeft gewezen, maar haar zo heeft geleid dat zij er noodzakelijkerwijs verder in verstrikt moest raken, leent zich het minst voor een paneldiscussie.¹⁵

Terwijl ik dit neerschrijf, ontvang ik bericht over twee initiatieven die verdere symptomen zijn van het bijdragen aan de geestelijke revitalisering van de Vereniging door planning en bestuurlijke veranderingen in plaats van het bevorderen van de geestelijke kennis van het individu. Zo nodigt de Zwitserse nationale Vereniging haar leden uit voor een *Traject tot 2023*, waarbij in een tienjarenplan elk jaar een ander aspect van de stichting van de vereniging het thematische zwaartepunt zal vormen. Zo weten de leden nu al dat in 2017 bijvoorbeeld de Vrije Hogeschool, 2018 de vormen van het tweede Goetheanumgebouw, 2022 "De laatste toespraak" [van Rudolf Steiner] en in 2023 de toekomst van de Kerstconferentie-impuls centraal zullen staan tijdens de bijeenkomsten. - Anderzijds zal het bestuur van het Goetheanum zijn initiatief *Versterking van de Hogeschool in de statuten* voorleggen tijdens de volgende Algemene Vergadering. Over wat voor Vrije Hogeschool die door een statutenwijziging kan worden versterkt, hebben we het hier? Hebben de oprichtingsstatuten van Rudolf Steiner tot nu toe iemand in de leiding van het Goetheanum verhinderd om geestelijk onderzoek te doen of te presenteren, wat in de statuten als de centrale taak van de Vrije Hogeschool wordt omschreven?

In een nieuwe als artikel 3 voorgestelde toevoeging, die hoogstwaarschijnlijk zal worden aangenomen, lees ik: "*De in de oprichtingsstatuten genoemde leiding van het Goetheanum omvat zowel de leden van het bestuur als de hoofden van de afzonderlijke secties van de School, die zelf hun werkvormen bepalen.*" - Deze uitspraak behoeft, behalve de opmerking dat hij absurd is, geen commentaar. Maar waaruit bestaat volgens de oprichtingsstatuten de leiding van het Goetheanum? In § 3 staat: "*De als kern van de Vereniging te Dornach bijeengekomen persoonlijkheden onderschrijven de opvatting van de Goetheanumleiding, vertegenwoordigd door het in de oprichtingsvergadering gevormd bestuur, met betrekking tot het volgende ...*". - Dat wil zeggen, als we goed begrijpen wat we lezen, dat de leiding van het Goetheanum te vinden is in een geestelijke leidende en beschermende macht, die voor de aardse opvatting *vertegenwoordigd* wordt door *Rudolf Steiner* en zijn door hem aangestelde medewerkers. De door Rudolf Steiner aangesproken leiding van het Goetheanum wordt door het nieuw voorgestelde artikel uitgesloten. In hun plaats komen de *afzonderlijke bestuursleden (Rudolf Steiner sprak uniform over het bestuur) en de hoofden van de secties van de Hogeschool*). Dit roept de vraag op of Rudolf Steiner bij de formulering van §3 de leiders van de secties is vergeten. Dat is niet het geval, want bij de oprichting van de Vereniging werden, met uitzondering van Edith Maryon, alle secties van de Hogeschool geleid door leden van het bestuur.¹⁶ Het hoorde volgens de constitutie van de Vereniging bij de persoonlijke oplossing van de leiding van de Vereniging dat deze identiek was met die van de Hogeschool. - Is het dan zo moeilijk te begrijpen dat de moeilijkheden waarin de Vereniging is geraakt, ook tot uiting komen in het feit dat de meeste leden van het bestuur

¹⁵ Ik was als lid van de Sectie voor Sociale Wetenschappen aanwezig bij een bijeenkomst in het Goetheanum waar deze uitspraak werd gedaan. De leider van deze Sectie sprak o.m. over de drie tegenmachten die voor deze occulte gevangenschap verantwoordelijk waren, namelijk de Vrijmetselarij, de Jezuiten, en het Narcisme, die m.i., zonder hier namen te noemen, nota bene als leden van het bestuur vertegenwoordigd waren. (Noot van de vert.)

¹⁶ En als Edith Maryon niet al ernstig ziek was geweest, zou zij hoogstwaarschijnlijk ook tot lid van het bestuur zijn benoemd.

tegenwoordig geen geestelijk geïndividualiseerde taak meer hebben binnen de leiding van de Hogeschool?¹⁷

In de incidentele oproepen van het bestuur aan de leden om hulp en medewerking ontbreekt de niet-delegeerbare verantwoordelijkheid tegenover de geestelijke wereld, die de basis is van elk vrij initiatief. In de twee decennia voor de millenniumwisseling moesten de leden buigen voor hun zogenaamd historisch geconditioneerd lot om het bestuur van Goetheanum niet langer te beschouwen als de esoterische leiding van de Hogeschool, maar eerder als de nominale leiding van een Vereniging. De leden van het bestuur stemden daar uitdrukkelijk mee in. Zij zagen af van wat werd geïnterpreteerd als *een ijdele aanspraak* op een leidinggevende functie in het kader van de door Rudolf Steiner gestichte Hogeschool. Kennelijk overstemde het gevoel van hun hulpeloosheid het inzicht in de onontbeerlijke taak die verder in acht moest worden genomen en om, ook met beperkte mogelijkheden onder moeilijke omstandigheden, trouw te blijven aan hun bestaan. In die verklaringen van onvermogen of beter onwil zagen vele leden de deugd van waarheidsliebende bescheidenheid. In plaats van de opgegeven taak verscheen er steeds meer een sentimentele en vage loyaliteitsrelatie met de Vereniging, waaraan Rudolf Steiner zich door de oprichting ervan onherroepelijk verbonden zou hebben. Alsof de heraut van een geheel nieuw soort geestelijke vrijheid in bondgenootschap met de mensheid door bewustzijnsverlammingen en verkeerde inschattingen, door een terugval in een politiserende esoterie, of zelfs door de geestelijke krachten van het lot gedwongen zou kunnen worden, zich bij de hernieuwde aanneming van zijn aardse werk zou *moeten* verbinden met een mentaliteit die zich onttrekt aan de taak om een Hogeschool voor Geesteswetenschappen voort te zetten.¹⁸

"... De tegenstrijdige opvattingen die door de heroprichting van Rudolf Steiner op gang werden gebracht, kwamen niet samen om hun meningsverschillen in een nobele kennisstrijd te beslechten. Hun sociale en gemeenschapsvormende betekenis werd niet beslist in het zielsveranderende streven naar het scheppen van een gemeenschappelijk bewustzijn, maar veeleer in de politiek opportunistische oriëntatie op een meerderheidsopinie. Deze zowel methodische als morele beslissing kan verklaard worden uit de hulpeloosheid van degenen die verantwoordelijkheid dragen tegenover de nieuwheid van de geweldige taak (die niettemin toegankelijk is voor het gemeenschappelijk bewustzijn) om in een controversiële situatie een beslissing te zoeken niet langs het spoor van denkgewoonten, maar door de ontwikkeling van een nieuwe bewustzijnstoestand, toch kan het daardoor niet worden verontschuldigd. [...] Zolang deze tweedracht, die tot in het diepst van de Vereniging reikt en waarvan de esoterische betekenis hier niet ter sprake komt, niet door daden van vrijheid wordt geheeld, kan Rudolf Steiner geen ontvankelijkheid worden gegund voor zijn terugkeer (niemand die oprecht naar kennis streeft, mag zich daarover bedriegen) daar waar hij de grondslagen hoopte te leggen. Want in onvrede kan geen vrede beginnen, en in verdeeldheid geen gemeenschap. Dit geldt het meest daar, waar de geroepen zich onttrekken aan de hun opgedragen taak en de hun toevertrouwen bedriegen over de voortzetting ervan. Immers, het kan voor de edele geest niet verborgen blijven dat 'de wonden van de geest genezen zonder littekens achter te laten', maar dat compromissen

¹⁷ Zie het verslag van het subsidiaire beheer van de Vereniging dat in dienst van de geestelijke, centrale productie in het boek [Vormgeven of beheren – Rudolf Steiners sociaalorganica/ Een nieuw beschavingsprincipe](#) van Herbert Witzenmann.

¹⁸ Rudolf Steiner in Londen, 24 aug. 1924: "*In historische ontwikkelingen ziet men dat de stichters van welke zaak dan ook, die persoonlijkheden die diep met een zaak verbonden waren, als men de karmische loop volgt, zich van deze bewegingen afscheiden en dat deze bewegingen overgaan in geheel andere krachten. Zo leert men; het heeft geen enkele historische zin om over de huidige Jezüetenorde te spreken op deze manier, dat men haar terugvoert tot Ignatius van Loyola. De uiterlijke geschiedenis doet dat. De innerlijke kennis kan dat in het geheel niet, omdat men ziet hoe de individualiteiten zich van hun bewegingen scheiden.*"

onheilzame steenpuisten achterlaten, die men alleen maar dieper naar binnen drijft, als men ze verbergt in plaats van ze aan de frisse lucht van het onderzoek bloot te stellen..."¹⁹

§ 8 was een van de eerste paragrafen die werden geschrapt. In de jaren veertig spande de Rudolf Steiner Nalatenschapsvereniging, opgericht door Marie Steiner, een rechtszaak aan tegen de Vereniging om het exclusieve auteurs- en gebruiksrecht te laten bevestigen op de geschreven werken van Rudolf Steiner. Omdat de rechter hun eis inwilligde, bleven de edities van de buiten de Vereniging om opgerichte uitgeverij lange tijd de enige tastbare.²⁰

De leden van de Nalatenschapsvereniging weigerden toen heftig hun activiteiten te combineren met het Goetheanum, ook al had Rudolf Steiner in § 8 te kennen gegeven dat zijn voordrachten en geschriften, vervat in de edities van de Rudolf Steiner Nalatenschapsvereniging, niet bestemd waren voor het anonieme publiek, maar voor de leden van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschappen.²¹ - Maar, zo zeiden zij, zolang Rudolf Steiner "niet lijfelijk onder ons is"²² namen de vertegenwoordigers van de Nalatenschapsvereniging en de personen van het Goetheanumbestuur, die hun standpunt onderschreven, het op zich om elke poging, die gewijd was aan de voortzetting van het Goetheanum als geestelijk geldige werkelijkheid, als illusoire overmoed aan de kaak te stellen, waarmee zij zich in overeenstemming bevonden met enkele uitspraken van Marie Steiner.²³

Bijgevolg schraptten zij Rudolf Steiners voorgeschreven aanduiding in § 8 voor het doelpubliek de transcripties van zijn [esoterische] voordrachten uit alle verdere drukken. Rudolf Steiner noemde deze in §8 opgenomen aanduiding een *beschermende aantekening*, want zolang het streven naar het behoud en de verdere ontwikkeling van de Hogeschool voor Geesteswetenschappen in het gemeenschappelijk bewustzijn van de Vereniging aanwezig was, bood deze, ook al was er geen juridische bescherming tegen vervalsing en intellectuele diefstal, in ieder geval een moreel-spirituele bescherming tegen intellectualistische verdraaiing en ongenueanceerde kritiek.²⁴

Toegeven dat men niets wezenlijks kon doen om de door Rudolf Steiner gestichte Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap voort te zetten, is misschien een realistische inschatting. In de meeste gevallen berust een dergelijke bekentenis echter op een hoge stilering van boven normaal menselijke maat onbegrepen geestelijk onderzoek, die de interpretatie van berusting of troost als eerlijk realisme begunstigt. In de jaren van het werk van Herbert Witzenmann aan het Goetheanum, die de voortzetting van de Vrije Hogeschool in het middelpunt van zijn activiteit plaatste en geloofwaardig maakte door een rijkdom aan originele onderzoeksresultaten, verbindt

¹⁹ Zie H. Witzenmann: *De Oergedachte Rudolf Steiners beschavingsprincipe en de opgave van de Antroposofische Vereniging*, Uitgeverij Willehalm Instituut, Amsterdam 1992, blz. 13

²⁰ Zie de uiteenzetting in de 2e Excursie: "Geistiger Forstschritt" ("Geestelijke vooruitgang en literaire nalatenschap") en in Bijlage 4: "In einfachen Worten" ("In eenvoudige woorden") (NB 26/2/1967) in het eerste deel van de documentatie waaruit deze excursie stamt.

²¹ Zie de koopcontracten tussen de Vereniging en Marie Steiner in augustus 1925 (In de Excursie "Geestelijke Vooruitgang en literaire nalatenschap", Doc.1, blz.28 e.v.

²² Zo uitte zich bijvoorbeeld de toenmalige voorzitter van de Nalatenschapsvereniging, A. Balastèr, in *Mitteilungen aus der Antroposofischen Bewegung 68/1980*, geciteerd uit H. Witzenmann, *De Oergedachte*, blz. 52 e.v.

²³ Waarbij moet worden aangetekend dat M. Steiner tegenstrijdige uitspraken heeft gedaan.

²⁴ Zie H. Witzenmann [Beschaving en bescherming - De vragen van de moderne beschaving en de antwoorden van de 'principes' van de Algemene Antroposofische Vereniging](#) Witzenmann toont hier onder meer aan dat de viervoudige beschermende functie die aan die aantekening verbonden was, ook de critici zelf omvatte.

zich deze "bescheidenheid" met de veronachtzaming van die leerlingen van Rudolf Steiner, die zich, hoe zwak ook, wilden wijden aan de centrale opgave van onze tijd.²⁵

De sociaal-esthetische orde die in en tussen de regels van §10 werkzaam is, is decennia geleden ook aan het Verenigingsbewustzijn ontsnapt. Tegenover de paragrafen over de jaarlijkse algemene vergaderingen hebben bazigheid, ruziezucht en zelfs een administratieve houding het gewonnen van de goede wil om elkaar op een hoger niveau te ontmoeten door het voorleggen van bekommernissen, in de belangstellende ontvangst en het wederzijds overleg op een hoger niveau. Het vertrouwen tussen de leden en het bestuur was zodanig verminderd dat het voor de bestuursleden passender leek om in *het volledig rekening en verantwoording afleggen*, waarvan in de paragraaf sprake is, een dreigende test of een onrealiseerbare illusie te zien, in plaats van de vanzelfsprekende uitdrukking van vertrouwen in de leden, die niet in staat zouden zijn geweest om de essentie van de van het afgelopen jaar in een samenhangend verslag in ontvangst te nemen.²⁶

Veel van de gebeurtenissen die van centraal belang zijn voor het verenigingsleven, hebben de leden niet kunnen vernemen uit *de volledige rekenschap- en verantwoordingsverslagen* die op de jaarvergaderingen werden gepresenteerd. Ik denk bijvoorbeeld aan de jarenlange vruchteloze onderhandelingen van bestuurslid Jörgen Smit met het bestuur van de Nalatenschapsvereniging in Zürich en Bern over de kwestie van de re-integratie van haar leden in de Vereniging,²⁷ de bijeenkomst van de vrijmetselaarsloge Quatuor Coronati (Bayreuth) in het Goetheanum, waarbij de toenmalige bestuursvoorzitter Manfred Schmidt-Brabant optrad als spreker,²⁸ bij de oprichting van de stichting Evidenz door de penningmeester van de Vereniging Rolf Kerler en Rembert Biemond, de vroegere medewerker en leerling van Jörgen Smit, enz. - De inschatting dat veel zaken beter zouden kunnen worden aangepakt zonder dat de leden daarvan op de hoogte zijn, was een verdere aanwijzing voor het gebrek aan vertrouwen tussen het bestuur van het Goetheanum en de leden van de Vereniging. Het ging gepaard met de machteloosheid tegenover de centrale taak van de Vereniging, namelijk *het cultiveren van het geestesleven ... op basis van een ware kennis van de geestelijke wereld*, en maakte plaats voor de onevenredige prioriteit van belangstelling voor deze of gene uitloper op het gebied van de praktijk die *Rudolf Steiner dochterbewegingen* noemde.

Wat even belangrijk is in §10 van het rekenschap- en verantwoordingsverslag van het bestuur zijn de moties van de leden uit de periferie van de antroposofische beweging, die als verzoeken om informatie, raadpleging en eventueel netwerken met gelijkaardige bekommernissen worden voorgesteld in het uitgebreide plenum van een jaarvergadering. Het ontbreken van moties gedurende vele jaren is welzeker een symptoom van een toegenomen afstand van de leden van de Vereniging van de gemeenschappelijke taken en doelen. Alleen de bescherming en voortdurende

²⁵ Ook de vertegenwoordiger van Rudolf Steiner, Albert Steffen, heeft dit in de jaren daarvoor moeten ondergaan.

²⁶ In het eerste deel van de documentatie citeerde ik de uitdagende conclusie van één zo'n verslag: "Hiermee is het verantwoordingsverslag afgerond, ook al is het niet volledig. op zijn minst compleet." (GV 1988, zie doc. 1 blz. 137)

²⁷ De leden konden zich alleen via het publicatieorgaan van de Nalatenschapsvereniging zelf op de hoogte stellen van deze besprekingen.

²⁸ Op 6 juli 1990 om 16.00 uur hield hij in de Grondsteen zaal van het Goetheanum voor leden van de onderzoekslodge Quatuor Coronati van de orde Memphis-Misraim (gevestigd in Bayreuth) een lezing over de toekomst van de vrijmetselarij in het licht van de antroposofie. De notulen werden o.m. gemaakt door Lothar Arno Wilke, die in 1963 uit de Antroposofische Vereniging werd gezet en in 1965 de teksten van de Eerste Klas publiceerde in Hamburg.

stimulering van de fundamentele sociaal-esthetische processen kan het duurzame bestaan verzekeren van een in vrijheid en met de beste wil tot stand gekomen cultureel initiatief, zoals de Antroposofische Vereniging. Haar geestelijke gezondheid komt tot uiting in de vriendelijke openheid waarin de in § 10 genoemde ontmoeting van onderzoek en raadgevend antwoord, van algemene discussie en barmhartige aanmoediging plaatsvindt. Ook al mag wat daarbij bereikt is, dat natuurlijk op elk moment kan worden overtroffen, nooit worden onderschat of zelfs over het hoofd worden gezien, zo zal een sociaal-esthetisch georiënteerde documentatie de stemmen moeten onderzoeken of de uitwisseling bevordert en gestimuleerd werd, of afgeremd en geringschattend vermeden.

In *het rekenschap- en verantwoordingsverslag van het bestuur* dienen de leden te vernemen hoe de leiding de antroposofische substantie als basis voor *de cultivering van het geestesleven in het individu en in de hele samenleving* heeft getracht te verdiepen en te vermeerderen. – Aan de hand van dit verslag kan de belangstelling van de leden zich dankbaar richten naar de initiatieven van het bestuur, die het in de afgelopen maanden voor de Vereniging heeft uitgevoerd in het besef van de bezorgdheid en de moties die de leden hebben geuit. De moties op hun beurt geven de Hogeschoolleiding aanwijzingen over de ervaring en de stand van de vaardigheden waarmee individuele leden, groepen of hele nationale verenigingen in een perifere geïndividualiseerde vorm aan de taken van het Goetheanum hebben gewerkt en verder willen promoten.

In de afgelopen jaren werden vele goede bedoelingen van leden die bereid waren om mee te werken aan de vormgeving van de organisatie gesmoord in een hopeloze hork van formalistische stemprocedures. Waarom het mogelijk was dat het in § 10 genoemde bewustwordingsproces zo grondig kon worden misverstaan en dat zich in de oorspronkelijke vereniging van Rudolf Steiner een bureaucratische paragrafen-ruiterij kon verspreiden, zal vanuit de totale context van haar geschiedenis tot inzicht moeten worden gebracht. Het wijst naar het verdwijnen van een vrij door goede wil gedragen geestesleven en de toename van de abstracte bestuurlijke macht van functionarissen, mandaten van docenten en institutionele vertegenwoordigers.

Dit gevaar heeft de procedure van een volledige constitutivering van de Vereniging, zoals de juridische reorganisatie van de Vereniging in de jaren rond het einde van het millennium genoemd werd, niet kunnen uitbannen. Integendeel, de achterwaartse correctie die werd aangebracht door een reconstitutive correctie van wat historisch gezien onsuccesvol was geworden, heeft de verdwijning van een gemeenschappelijk bewustzijn in de Vereniging versterkt.

§12 bepaalt de financiële bijdrage die de groepen voor elk lid aan het bedrijf van het Goetheanum moeten leveren, te onderscheiden van de financiële bijdrage van het individu aan de groep, die deze zelf vaststelt. Het feit dat in veel gevallen besloten is de lidmaatschapsgelden rechtstreeks bij het Goetheanum te innen en niet via de groepsorganen, zoals beschreven in §12, te laten lopen, is reeds genoemd. Ook deze verandering van werkwijze betekent een afwijzing van het voorstel van Rudolf Steiner en verzwakt het belang van de (plaatselijke of thematische) groep, zonder de vrije erkenning waarvan een Hogeschool haar uitstraling in geestelijke verworvenheden niet kan verkrijgen. De werkgroepen, zoals Rudolf Steiner ze in §13 omschreef, zouden hun eigen statuten moeten opstellen, dat wil zeggen dat ze bij hun oprichting een proces van bezinning op hun specifieke werkvorm en bijdrage moeten doorlopen en dit met ritmische tussenpozen moeten herhalen. Ook dat is iets wat in de Antroposofische Vereniging veel te weinig is gebeurd.

(Volgens § 11 moeten leden zich op elke plaats en op elk thematisch gebied kunnen verenigen. In het verleden is de erkenning van werkgroepen steeds weer geweigerd, omdat het thematische zwaartepunt van zo'n groep die zich wilde vestigen, om verschillende redenen door het bestuur werd afgewezen.²⁹)

§ 14 is de laatste van de even nummers. Het bevat ook de typische dualiteit, ditmaal in de naamgeving van het openbare orgaan *Het Goetheanum* en de bijlage, de interne mededelingen die alleen aan de leden worden toegezonden *Wat er in de Vereniging gebeurt*. - Sinds 2011 verschijnt het Nieuwsblad voor leden ongeveer een keer per maand onder de titel *Antroposofie Wereldwijd*. Van 1924 tot die tijd verscheen het interne nieuwsbulletin, net als het publieksblad, wekelijks, terwijl het huidige maandelijkse nummer is ingebonden in het tijdschrift *Het Goetheanum* en onder alle abonnees wordt verspreid. Daarmee is de oorspronkelijke ruimte voor berichten en nieuws voor leden in strijd met de statuten komen te vervallen. *Antroposofie Wereldwijd* staat onder toezicht van het bestuur en bevat voornamelijk berichten over de oprichting van antroposofische instellingen en *succesverhalen uit de hele wereld*, maar ook mededelingen en verzoeken van het bestuur in verband met de jaarvergadering en de initiatieven van het bestuur en bovendien van de leiding van de Vrije Hogeschool, die in de afgelopen jaren een nieuwe invulling heeft gekregen. Ook hier werd de tegenstroom, die eigen is aan alle sociaal-esthetische processen, daardoor in een eenrichtingsverkeer omgezet.

Twee initiatiefnemers uit Zwitserland hebben zich tegen de terugtrekking van het nieuwsblad in zijn oude vorm verzet door een groep op te richten op een thematisch gebied met de titel *Initiatief Ontwikkelingsrichting Antroposofie*, die sinds 2011 een online nieuwsbrief in het Duits verstuurt. Omdat het aan een basisbehoefte beantwoordt, kon het op grote belangstelling rekenen en wordt het vandaag uit het Duits in andere talen vertaald. De initiatiefnemers van dit *Een Nieuwsblad voor Leden* (Duits: *Ein Nachrichtenblatt für Mitglieder*) proberen onder de aandacht te brengen wat van belang kan zijn voor het gemeenschappelijk bewustzijn van de samenleving. Het zal niet verbazen dat in deze kring de onvrede over de huidige vorm van leiding van de Vereniging groot is en dat diverse van daaruit gelanceerde pogingen om *de gesprekscultuur tussen de leden en het bestuur van het Goetheanum te verbeteren*, zonder noemenswaardige gevolgen zijn gebleven. Aangezien de cognitieve wil om een totaalbeeld te schetsen van de geestelijke toestand van de Vereniging zelden tot uitdrukking komt, wordt de geëngageerde begeleiding van het verenigingsleven door de leden noodzakelijkerwijs gedragen door een afwachtende, zich tot in een onbepaalde toekomst uitstrekkende *vijf-voor-twaalf stemming*.

We hebben nu alle middelste paragrafen van de 15 statuten van Rudolf Steiner de revue laten passeren. Wij hebben getracht aan de hand van hun voorbeeld het tegenstroomproces van de sociale esthetiek te begrijpen als de opvoedende kracht die elke geestelijke gemeenschap in stand houdt. Herbert Wizenmann heeft het herhaaldelijk op zijn eigen wijze als een klaarblijkelijk onvoorwaardelijke wetmatigheid in woord en geschrift voorgesteld. Het in acht nemen en naleven ervan zal een wezenlijk bestanddeel worden van elke toekomstige spirituele gemeenschap

²⁹ Zoals dat het geval was met de "Arbeitskreis zur geistgemässen Durchdringung der Weltlage", met de Vrije Vereniging voor Antroposofie - Morgenstern die later aan haar naam de niet verwisselbare aanduiding Johannes/Lazarusgroep toevoegde (nu als plaatselijke groep in Dornach). De constitutie van Rudolf Steiner kent geen beperking ten aanzien van de objectieve keuze van groepen, behalve dat "zij niet in strijd zijn met de statuten van de Vereniging" (§ 13).

die door vrije zelfverbintenis en zelfnetwerk tot stand komt. Tot slot zal een van de vele uiteenzettingen van Herbert Witzmann in dit verband uit een artikel dat hij schreef voor de *Mededelingen van de Arbeitskreis zur geistgemässe Durchdringung der Weltlage*,³⁰ nu ten gehoor worden gebracht:

" ... De tegenstelling van twee sociaal-organische polen, de wisselende overgang van de ene naar de andere, en de wederzijdse doordringing van beide krachtstromen, zoals hier is aangetoond, vormt het innerlijke leven van de [nu oprichtingsstatuten genoemde] "Principes" . Het is gemakkelijk te zien dat daarin iets zichtbaar wordt, dat van universele betekenis is. De ideële inhoud van een gemeenschap en de verwezenlijking daarvan, die het onderwerp is van publicatie, d.w.z. de veruiterlijking (begeleid door de bewustzijnsbescherming van de verinnerlijking onder de beschermingsverantwoordelijkheid) moet enerzijds door het individuele (ondernemende en creatieve) initiatief van de verantwoordelijke vertegenwoordigers van een intentionele en werkende gemeenschap aan haar innerlijke leven worden geleverd, anderzijds door haar leden die met de uitvoeringstaak zijn belast, coöperatief worden voorbereid, in het productieproces worden opgenomen en aan de daardoor aangesproken ontvangers worden geleverd. Men erkent onmiddellijk dat hier de wending naar de "binnenkant" en naar de "buitenkant" van de Principes wordt weerspiegeld. Maar men onderkent ook dat beide functies elkaar in de tegenstroom ontmoeten en elkaar doordringen, en dat zij met elkaar afgestemd moeten worden gecoördineerd door een evenwichtsfunctie.

Men kan dit nauwkeuriger als volgt visualiseren. Elke kennismeeschap, elke unie van gelijkgestemden, elke culturele, maar ook elke werkgemeenschap voor het voortbrengen van goederen ter voorziening in menselijke behoeften is gebaseerd op een vormende en samenbindende geestelijke inhoud. Deze kan verbonden zijn met de materiële en geestelijke belangen van een kleinere of grotere groep. Maar zij kan ook gebaseerd zijn op vrije intuïtie in de liefde voor de vrijheid van de mensen aan wie zij is opgedragen. Dan vormt zij de geestelijke grondslag van een menselijke gemeenschap die streeft en werkt in de geest van ons tijdperk. Daartoe zijn in de eerste plaats die leden van de betrokken gemeenschap verantwoordelijk, die binnen hun mogelijkheden de individueel-ideale initiatieven kunnen nemen. Hun taak is, door voortdurend voortschrijdend onderzoek naar de oorspronkelijke grondslag van de gemeenschap (die een objectief gegeven is van de geestelijke wereld) het leven en werken van de gemeenschap op een gezonde en vooruitstrevende wijze in stand te houden. Hun activiteit komt overeen met dat gebied dat bij de beschouwing van de Principes werd gekenmerkt als de wending naar "binnen". De dragers van dit initiatief moeten binnen een redelijk georganiseerd delegatieproces van de gemeenschap samenwerken met de dragers van een ander soort initiatief. [...] Het is hun plicht de intuïtief-scheppende impulsen tot voorwerp van hun samenwerking te maken en de resultaten ervan aan de menselijke behoeften over te dragen. Daardoor komen zij in contact met het milieu van de betrokken gemeenschap. Maar terwijl de creatieve impulsen van de vertegenwoordigers van het initiatief in kwestie worden overgebracht op de dragers van de samenwerking, komen uit hen op hun beurt suggesties voort die voortvloeien uit de problemen van de samenwerking en de overdracht daarvan aan de ontvangers ervan. Dit vereist een tussenstadium van overleg, waarin beide partijen elkaar ontmoeten en aanmoedigen. Deze tussenfase komt in het algemeen overeen met die welke wordt omschreven door de groep van even genummerde paragrafen van de Principes. Zij komt in het bijzonder overeen met de in deze groep genoemde Algemene Vergadering van de Antroposofische Vereniging. De Algemene Vergadering is het samenvattende orgaan van het permanente overleg dat tussen het bestuur en de Vereniging zou moeten plaatsvinden. De Algemene Vergadering is immers (volgens Rudolf Steiner) geenszins een beschikker, maar veeleer een permanent adviesorgaan voor de gemeenschap, die haar haar vertrouwen schenkt. De gemeenschap legt haar problemen in de vorm van moties aan het bestuur voor en laat zich door haar adviseren door middel van de kennisvoorwerpen die zij van haar kant ter bevordering van de kennis in de gemeenschap inbrengt. Op deze wijze worden in het levende proces van beraadslaging overleg en motie voortdurend uitgewisseld..."

³⁰ Zie H. Witzmann, Deel III van [*Beschaving en bescherming - De vragen van de moderne beschaving en de antwoorden van de 'Principes' van de Algemene Antroposofische Vereniging*](#)

AANHANGSEL

De 'Principes' van de Algemene Antroposofische Vereniging ¹

1. De Antroposofische Vereniging hoort een vereniging van mensen te zijn, die het zielenleven in de enkele mens en in de menselijke samenleving verzorgen willen op de grondslag van een ware kennis van de geestelijke wereld.

2. De kerngroep van deze Vereniging wordt gevormd door de in de Kersttijd van 1923 aan het Goetheanum te Dornach bijeengekomen persoonlijkheden, zowel de enkelingen als de groepen, die zich lieten vertegenwoordigen. Zij zijn ervan doordrongen dat er tegenwoordig een werkelijke, door vele jaren heen verworven en in belangrijke delen reeds gepubliceerde wetenschap van de geestelijke wereld bestaat, en dat aan de huidige beschaving de beoefening van een dergelijke wetenschap ontbreekt. De Anthroposofische Vereniging dient deze beoefening tot haar taak te hebben. Ze zal deze taak zo trachten te volbrengen, dat ze de in het Goetheanum in Dornach beoefende antroposofische geesteswetenschap met haar resultaten voor de broederschap in de menselijke samenleving, voor het morele en religieuze, alsmede voor het kunstzinnige en algemene geestesleven in het mensenwezen tot het middelpunt van haar streven maakt.*

3. De als kerngroep van de Vereniging in Dornach bijeengekomen persoonlijkheden betuigen hun instemming met de opvatting van de Goetheanumleiding, vertegenwoordigt door het tijdens de oprichtingsvergadering gevormd bestuur, met betrekking tot het volgende: "De in het Goetheanum beoefende antroposofie leidt tot resultaten die voor ieder mens zonder onderscheid van natie, stand of religie als impuls voor het geestelijke leven dienen kunnen. Ze kunnen tot een werkelijk op broederlijke liefde gebaseerd sociaal leven leiden. Het zich eigen maken van de antroposofie is niet gebonden aan een wetenschappelijke ontwikkelingsgraad, maar slechts aan het onbevangen mensenwezen. Haar onderzoek en de deskundige beoordeling van haar onderzoeksresultaten zijn echter onderworpen aan de geesteswetenschappelijke scholing, die stapsgewijs te verwerven is. Deze resultaten zijn op hun manier net zo precies als de resultaten van de ware natuurwetenschap. Indien ze op dezelfde wijze als deze algemene erkenning krijgen, zullen ze op alle levensgebieden een zelfde vooruitgang brengen als deze, niet alleen op geestelijk maar ook op praktisch gebied".

4. De Anthroposofische Vereniging is geen geheim genootschap, maar volkomen openbaar. Hiervan kan iedereen zonder onderscheid van natie, stand, religie en van wetenschappelijke of kunstzinnige overtuiging lid worden, die in het voortbestaan van zo'n institutie als dat het Goetheanum in Dornach als Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap is, iets gerechtvaardigd ziet. De Vereniging

¹ De "principes" van de Antroposofische Vereniging werden door Rudolf Steiner aan de leden van de oprichtingsvergadering tijdens de jaarwisseling van 1923/24 toevertrouwd.

* De Antroposofische Vereniging sluit aan bij de in het jaar 1912 opgerichte Antroposofische Vereniging, wil echter voor de destijds vastgelegde doelen een zelfstandig, met de ware geest van de huidige tijd overeenkomstig uitgangspunt verschaffen.

wijst elke vorm van sektarisme af. De politiek beschouwt ze als niet tot haar taak behorend.

5. De Antroposofische Vereniging ziet een centrum van haar werkzaamheden in de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap in Dornach. Deze zal uit drie klassen bestaan. Daarin worden de leden van de Vereniging op hun verzoek opgenomen, nadat zij een door de leiding van het Goetheanum te bepalen tijd lid zijn geweest. Zij komen daardoor in de eerste klasse van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap. Opname in de tweede, respectievelijk in de derde volgt, wanneer de daarom verzoekenden door de leiding van het Goetheanum daartoe geschikt bevonden worden.

6. Ieder lid van de Antroposofische Vereniging heeft het recht, onder de door het bestuur bekend te maken voorwaarden, deel te nemen aan alle door haar georganiseerde voordrachten, overige opvoeringen en vergaderingen.

7. De inrichting van de Vrije Hogeschool berust vooreerst bij Rudolf Steiner, die zijn medewerkers en zijn eventuele opvolger dient te benoemen.

8. Alle publicaties van de Vereniging zullen openbaar zijn, zoals dit ook bij andere openbare verenigingen het geval is.** Van deze openbaarheid zullen ook de publicaties van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap geen uitzondering vormen: toch behoudt de leiding van de school zich het recht voor, dat ze bij voorbaat de gegrondheid van elk oordeel over *deze* geschriften bestrijdt, dat niet op de scholing gefundeerd is waaruit ze zijn voortgekomen. Ze zal in dit opzicht aan geen enkel oordeel de rechtvaardigheid toekennen, die niet op passende voorstudies gefundeerd is, zoals dat immers ook in de erkende wetenschappelijke wereld gebruikelijk is. Daarom zullen de geschriften van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap de volgende aantekening dragen: “Als manuscript voor de leden van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschap, klas... gedrukt. Er wordt niemand voor die geschriften een competent oordeel toegestaan, die niet de door deze school geldend gemaakte voorkennis door haar of op een door haarzelf als synoniem erkende wijze, heeft verworven. Andere beoordelingen worden in zoverre afgewezen, dat de schrijvers van de betreffende geschriften zich met geen enkele discussie hierover inlaten”.

9. Het doel van Antroposofische Vereniging zal zijn: de bevordering van het onderzoek op geestelijk gebied; dat van de Vrije Hogeschool voor Geesteswetenschappen dit onderzoek zelf. Van dogmatiek op welk gebied dan ook dient de Anthroposofische Vereniging uitgesloten te zijn.

10. De Antroposofische Vereniging houdt elk jaar in het Goetheanum een gewone jaarvergadering, waarin door het bestuur volledig rekening en verantwoording worden afgelegd. De agenda voor deze vergadering wordt met de uitnodiging aan alle leden zes weken vóór de vergadering door het bestuur bekend gemaakt. Buitengewone vergaderingen kan het bestuur bijeenroepen en de agenda daarvoor opstellen.³ Het bestuur dient drie weken van te voren de uitnodigingen aan

** Ook de voorwaarden waaronder men tot scholing komt, zijn algemeen toegankelijk gemaakt en zullen ook verder gepubliceerd worden.

² Volgens het stenografisch verslag van de bespreking van §10 in *Die Weihnachtstagung zur Begründung der Allgemeinen Anthroposophischen Gesellschaft 1923-1924* (Dornach 1963, blz.147), zei Rudolf Steiner dat de volgende passage in deze paragraaf opgenomen zou moeten worden: “Een van

de leden te verzenden. Moties van individuele leden of ledengroepen dienen één week voor de vergadering ingezonden te worden.

11. De leden kunnen zich op elk plaatselijk of zakelijk gebied tot kleinere of grotere groepen aaneensluiten. De Antroposofische Vereniging heeft haar zetel in het Goetheanum. Het bestuur heeft van daar uit datgene aan de leden of ledengroepen te brengen, wat het als de opgave van de Vereniging beschouwt. Het bestuur neemt contact op met de functionarissen, die door de afzonderlijke groepen gekozen of benoemd worden. De afzonderlijke groepen verzorgen de opname van de leden; de opnamebevestigingen dienen echter aan het bestuur in Dornach voorgelegd, en door deze in vertrouwen op de groepenfunctionarissen ondertekend te worden. In het algemeen dient elk lid zich bij een groep aan te sluiten; alleen voor wie het geheel onmogelijk is opname bij een groep te vinden, dient zich in Dornach zelf als lid laten opnemen.

12. Het bedrag aan contributie wordt door de afzonderlijke groepen bepaald; elke groep heeft echter voor elk van haar leden 15 Frank* aan de centrale leiding van het Goetheanum af te dragen.

13. Iedere werkgroep stelt haar eigen statuten op; deze dienen echter niet in tegenspraak te zijn met de statuten van de Anthroposofische Vereniging.

14. Het verenigingsorgaan is het weekblad "Das Goetheanum", dat voor dit doel van een bijlage wordt voorzien die de officiële mededelingen van de Vereniging dient te bevatten. De vergrootte uitgave van "Het Goetheanum" wordt alleen aan de leden van de Antroposofische Vereniging verstrekt.

15. Het oprichtingsbestuur zal zijn:

1 ^e voorzitter:	Dr. Rudolf Steiner
2 ^e voorzitter:	Albert Steffen
Secretaris:	Dr. Ita Wegman
Bijzitters:	Mevr. Marie Steiner Mej. Dr. Elisabeth Vreede
2 ^e secretaris en penningmeester:	Dr. Günther Wachsmuth

tijd tot tijd door het huishoudelijke reglement vast te stellen aantal leden heeft het recht op elk moment een buitengewone vergadering te verlangen". Dit is tot nu toe nog niet gebeurd. (noot van de vert.)

* De oorspronkelijke bijdrage van de leden werd later in overeenkomst met de tijdsomstandigheden verhoogd.